

ספר

ליקוטי הלכות

ממון החזון איש זלה"ה

מכתביו ומכתבי תלמידיו ושמעותיהם

יו"ל ב"ב תובב"א

ט"ו מרחשוון פ"א

לקט גליונות

ליקוטים ממורן החזו"א זללה"ה

מבעל החזו"ב זללה"ה

בהולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין, ודכוותה ברישא, ועיי' או"ח סימן תקע"ד. **תענית י' א'.**

איסור הוצאה בכסוי נילון שעל כובע

ז. כיסוי של נילון שמלבישים על הכובע בשעת הגשמים, הי' מרן זללה"ה מורה שאסור לצאת בהן בשבת. **שבת ס"ד ב'.** ועיי' ש.

להפסיק לברכת אשר יצר לאחר המפיל

ח. ממשי"כ הכל בו [והועתק ברמ"א] שנהגו כל ישראל שאין אוכלין ושותין ואין מדברין אחר ק"ש שאומרים על מטתן כו', אע"ג דס"ל דהמפיל קודם ק"ש, נראה דס"ל דהמפיל היא ברכה על מנהגו של עולם ואינה ברכה על השינה כמברך על אוכלין או מצוה, דא"כ מה שייד מנהג הרי פשיטא דאסור להפסיק בין ברכה למעשה, וגם ראוי שהפסק יחייב לחזור ולברך, וכבר הזכיר כן הא"ר בטעם דלא חיישינן שמא לא ירדם, ואף שהברכה בלשון יחיד על עיני ועל עפעפי, מ"מ על מנהגו של עולם בכללותו היא, ואינה מתיחסת על שינה של לילה זו, ובבהגר"א בסי' תל"ב כתב דגם אם לא ישן אין ברכת המפיל לבטלה, ומיהו מהא דמדמה לה לברכת על ביעור חמץ משמע שזו ברכה על השינה, וצ"ע, וכן הרמ"א סמך השתיקה על קרא דודמו סלה כמ"ש הכ"ב, ומבואר דלאו מדין הפסק בין הברכה למעשה, דהא גם הרמ"א ס"ל דק"ש בתר המפיל, ובמ"ב שם סק"ד משמע דנקט דהמפיל כברכה על השינה, ובאמת דגם מעיקר הדבר דלכו"ע אומרים פסוקי דרמיה אחר המפיל נמי משמע שאין זו ברכה על השינה, דאם זו ברכה על השינה הי' ראוי להקדים פסוקי דשמירה קודם הברכה, דאף אם אינם הפסק מ"מ אין לקבוע כן לכתחלה, והדבר נוגע לפעמים למעשה בברכת אשר יצר אחר המפיל, ומסתברא לקולא, אבל בשם מרן זללה"ה שמענו שלא להפסיק, וצ"ע. **שם.**

להדק הקשר ראשון של ציצית לבגד שיהא נוטף על הקרן
ט. בשו"ע סי"א סט"ו י"א שצריך לדקדק שיתלה הציציות לאורך הטלית דבעינן שתהא נוטפת על הקרן כו', ולפי"ז יש להדק הציצית בקשר העליון סמוך לבגד שלא ישתמטו לרוחב הבגד, (דאף שהאלכסון מרובה מ"מ משתמטין), וכן היו הציצית של מרן זללה"ה, וכ"ה בלקט יושר לתלמיד התה"ד וז"ל וקשר העליון מן הציצית קושר בחוזק אל החור עד שיכפל רוחב הבגד לגמרי, ובמג"א ס"ק י"ד כתב שאם נתמעטו מקשר אגודל ע"י הקשירה שפיר דמי, ומשמע דאין תחלת עשייתו לכתחלה בכך, ודוחק לומר דהתה"ד ס"ל כהטור דברוחב הבגד אין לו שיעור ולכך קשרו בחוזק.

סדר קריאת שנים מקרא ואחד תרגום

י. סדר קריאת שנים מקרא ואחד תרגום, מרן זללה"ה הי' נוהג לומר תרגום באמצע, ואמר הטעם שטוב לומר מקרא פעם שני כשכבר הדברים מובנים מן התרגום שקדם, וכ"כ בספר מקור חיים לחוות יאיר סי' רפ"ה, וכן מובא בספר טוב טעם המיוחס להתו"ט, וכ"כ בספר המנהגים למהר"י טירנא שיקרא מקרא ותרגום ואח"כ מקרא עם החזן, ובאמת בסברא אם אומרים פירוש רש"י במקום תרגום לא מסתבר כ"כ לקרוא פירוש רש"י בסוף,

זמן הנץ החמה אין להתחשב בהרים המסתירים

א. כהיום שיש אפשרות לכוון את השעה של הנץ, שפיר נהוג עלמא להשתדל בזה, ויש לדעת שאין בהלכה אלא נץ החמה אחד, ולכו"ע שעות היום המחושבות מנץ החמה עד השקיעה, נחשבים מנץ החמה המחושב לפי שטח המישור, ואין להתחשב עם הרים שמסתירים את השמש, ואור היום וחשכת הלילה אינם מושפעים מההרים, ולכן גם לענין תפלה דיראוך עם שמש, נמי יש להתחשב עם זה הנץ. וכן נהגו להתפלל בבית מדרשו של מרן זללה"ה כפי הנץ החמה המחושב בשטח המישור. **ברכות סק"א ד"ה והנה.**

סדר הכריעה בשמונה עשרה

ב. סדר הכריעה כחזו"א, פירש רש"י שבט ביד אדם וחובטו כלפי מטה בבת אחת, משמע שכן יש לעשות בכל הכריעות, וכן נהג מרן זללה"ה, וזה כדרך שכתב במשנ"ב סי' קי"ג ס"ק י"ב לענין מודים, וכן הביאו בשם האר"י שיש לשחות גופו וראשו, רק שכתב להקדים כפיפת גוף בברוך וכפיפת ראש באתה, ומה שהביאו בשם השל"ה להקדים כפיפת ברכים, הוא כפרט נוסף בכריעה שגם יכוף ברכיו מעט עם כריעתו, ועיי' באה"ט ובשע"ת בשם האר"י, ובתשובות בית יעקב ובמחזיק ברכה משמע קצת דלא קים להו בכוונת הזהר שיקדים ברכים. **שם י"ב ב'.**

עניית אמן באמצע שהכהנים מאריכין בניגון

ג. יש ללמוד מדברי התה"ד (עיי' במג"א סי' קכ"ח ס"ק ע"ג) דהמאריך בסוף התיבה עונין אמן אחר שגמר, ולא כשמאריך, אע"פ שכל התיבה כבר נגמרה, כגון וישמרך שמאריכין בכ"ף אין עונין אמן עד שגומרין מלהאריך, דהא אמרינן דליסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן, וכיון שכל אמירתו להתה"ד היא כשהם מאריכין ע"כ דעונין אמן אח"כ, ושמעתי ממרן זללה"ה דאפשר לענות משנגמרה התיבה כולה אף שעדיין מאריכין בניגון, ועיי' מ"א סימן קכ"ד ס"ק י"ד ובפמ"ג שם. **ברכות נ"ה ב'.**

שלא להתחיל מנחה אם לא יסיים קודם שקיעה

ד. להתחיל להתפלל מנחה סמוך לשקיעה כשאינו יכול לסיים לפני השקיעה, כמדומה שאומרים בשם מרן זללה"ה שלא יתחיל אבל אם התחיל קרוב הדבר שלא יפסיק. **ע"פ מכתב.**

זמן צאת הכוכבים

ה. כפי שהננו רגילים ע"פ מרן זללה"ה בערך כארבעים - ארבעים וחמש דקות אחר השקיעה, חשיב ודאי צאה"כ. **שבת ז' ט"ז.**

שאלת הגשמים אם אזלינן בתר מקום שנמצא או בתר מקום שבא משם

ו. במ"ב סי' קי"ד סק"ה הביא לדון בדין בן א"י שיצא לחו"ל או איפכא לענין שאלה, ובפשוטו נראין דברי הסוברים דהכל תלוי במקום שהוא נמצא, דעל פני האדמה שמתפלל עלי' מתפרש, וכמדומה שכן הורה מרן זללה"ה, וכש"כ אם חשיבות ארץ ישראל קגרמה, ובתענית י' ב' אמרינן דההולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין מתענה עמה, והיינו אפי' דעתו לחזור, וכמ"ש תו' בסיפא

כשאנינו לשון המקרא ממש, ובלבוש מבואר נמי דבאמצע שפיר דמי, אלא דבדברי חמודות כתב שאינו לכתחילה, ובשלי"ה במסכת שבת כתב שאין לומר תרגום באמצע. **ברכות ח' ב'.**

הדלקת נרות שבת באוכל שלא בביתו

יא. שמעתי שיש אומרים בשם מרן זללה"ה באחד שהלך עם ביתו לאכול בבית הוריו שאמר להם להדליק שם בברכה ובביתו שלן שם ידליק בלא ברכה. **שבת סי' כ"ה סק"ג.** וע"ש ביאור הענין ועוד מכתב ממרן זללה"ה וביאורו.

הריגת עובר משום סכנת אימו

יב. זכורני שבא מעשה לפני מרן זללה"ה אם מותר להרוג עובר משום סכנת אבר לאמו [עי' ש"ך יו"ד סי' קנ"ז אם מותר לאו במקום סכנת אבר], וכמדומה שהורה לאיסור, [והלום ראיתי במהרי"ט ח"א סי' צ"ט עיי"ש]. **שבת סו"ס כ"א.**

לעשר בשבת במקום שצריך להקל ולאכול

יג. נראה דאם נסתבב שצריך להקל לאכול ירק טבול בשבת דיש לו לעשר, דכו"ע מודו דאיסור לעשר ירק בשבת קיל מאיסור טבל של ירק, אלא דבפקוח נפש לא חייבוהו לדקדק בכך ועביד מאי דעביד, או דעביד האיסור שנפגש בו, אבל בשצריך להקל יש לו למתפס את הקל, ושמעתי אומרים כן בשם מרן זללה"ה דכשהוצרך הדבר להקל היה מורה לעשר בשבת. דמאי סי' ז' סק"ב.

הקדמת זמן הנשואין

יד. קידושין כ"ט ב' בן עשרים שנה ולא נשא אשה וכו' כל ימיו בהרהור עבירה וכו' עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו. הנה לא מצאנו בשום מ"ע עונש חמור כי האי על איחור בקיומה, וברמב"ם פט"ו מאישות חשבו כעובר ומבטל מ"ע. והדבר חמור שבעתיים בדורנו בק"ו ממה שאמרו ב"ב קס"ד דברהור עבירה אין אדם ניצול מהם בכל יום. ואם כי ביותר מבכל שנים שלפנינו, כאשר הי' מצב שכמעט ולא היתה אפשרות להמשיך באהלה של תורה לאחר שריחים בצוארו, נהגו להתאחר, אבל כהיום שהאברכים ממשיכים בביהמ"ד כקודם הנישואין, ויש מהם ביתר שאת ויתר עז ובטהרה, הרי אין שום היתר להתאחר ואמרו עירובין ס"ג ב' לא נענש יהושע שלא היו לו בנים אלא על שביטל ישראל לילה אחת מפ"ו. ויש להוסיף שזו היתה דעת מרן זללה"ה הקובעת הלכה, [עי' קוב"א ב' אגרת קל"ה]. ובזכות שמירת ההלכה יזכו שהתלמידים יתעלו יותר בזמן קצר יותר. **מכתב.**

זמן תספורת באבילות כיצד מניין

טו. תספורת תוך י"ב חודש על אביו ואמו, מרן זללה"ה הסתפר בתוך י"ב חודש. ותספורת ראשונה תהי' לאחר ג' חודשים מתחילת האבילות ולא מהתספורת האחרונה, ולכבוד יו"ט אפשר להקל למנות ג' חודשים מהתספורת האחרונה. ובמשך השנה מותר להסתפר אחת לג' חודשים. **מפי השמועה.**

דין טלית גדול וטלית קטן בחיובי קריעה

טז. טלית גדול שמתעטפין בו ודאי פטור מקריעה שאינו מלבוש אלא שמתעטף בו לתפלה ועדיף מסרבל העליון שהזכיר הרמ"א, [ובאו"ז כתב דחלוק דנקטו בגמ' לאו דוקא והי"ה שאר בגדים ולא בא אלא לאפוקי טליתו של אדם שפטור מקריעה, ואפשר דר"ל טלית שאין בו ציצית שמתעטפין בו דכל שאינו לובשו ממש אינו בגד, ואפשר נמי שאינו מתעטף בו אלא לפרקים, וכש"כ טלית של ציצית שאינו לובשו אלא לתפלה], אבל טלית קטן שלובשו תמיד מסתברא דחייב דבגד הוא, ושמעתי בשם מרן זללה"ה שנסתפק בדבר וצ"ע. מו"ק הל' קריעה ס"ק כ"ב.

שימוש בארון ספרים לדברי חול

יז. ארונות הספרים שרגילין בהן כהיום, נראה דתחלת עשייתן הוא גם לשמושים אחרים, שאין אדם נמנע מליתן בהם דברים של חול, (וכמדומה ששמעתי כן בשם מרן זללה"ה), והלכך הוי כהתנו. הלכות ס"ת ס"ק ט"ז.

כיצד משערין כזית מרור

יח. כזית מרור מסתבר דמשערים כמות שהוא (מפורר), וכן אנו רגילין ע"פ מרן זללה"ה לשער הכזית תמכא לאחר ריסוקו כמות שהוא. עוקצין.

שימוש בקמח שעבר עליו הפסח

יט. בדבר קמח אחר פסח, מרן זללה"ה לא הי' חושב את הליתיה כודאי חמץ. כך שלא הי' מקפיד מלקנות קמח לאחר פסח, וגם אנו לוקחים מן הישן שמוכרים חמצם אם לא מזדמן משל אחר הפסח. ע"פ מכתב.

אם צריך שליח למשלוח מנות

כ. במשנ"ב סי' תרצ"ה סק"ח הביא שבבנין ציון נסתפק שמא צריך משלוח מנות ע"י שליח, אבל בתשובה שם נראה דפשוט לי דלדינא אי"צ שליח, אלא דסיים מ"מ אולי לכתחילה טוב יותר לשלוח המנות ע"י אחר, ובשם מרן זללה"ה אמרו דאין צריך שליח. שם.

מקום הדלקת נר חנוכה בבנין פנמי' של ישיבה

כא. בנין של ישיבה שהחדרים למעלה וחדר האוכל למטה הדעת נוטה שיש לחשוב את כל הבנין כדירת קוטג' וידליקו כולם בחדר האוכל שהוא לכוון רחוב הכניסה, ובפרט שכמדומה שדעת מרן זללה"ה היתה להדליק בחדר האוכל בכל גווי, ולא יצטרכו לאכול בחדרים. **ממכתב.**

הדלקה נר חנוכה בפתח חצירות שלנו

כב. מרן החזו"א ז"ל הי' אומר דאין להדליק כיום בפתח החצרות שלנו, דכהיום אין אנו משתמשין בשימוש חצר כדרך שהיו משתמשין בימי חז"ל, ועוד שכהיום גם אם מדליקין בפתח הבית או בחלון רואין ברה"ר, ולא כן בזמן הגמ' שהכותלי חצר היו מסתירין.

הגעלה למחבת שנמצא דם בטיגון ביצה

כג. אם טיגנו ביצה במחבת ונמצא בה דם, הורה מרן זללה"ה דאפשר להקל בהגעלה, וא"צ ליבון.

להקל מפני כבוד הבריות בשימוש במים בשבת

כד. כמדומה ששמעתי ממרן זללה"ה להקל בשימוש במים (שנשאבו בשבת ע"י חילול שבת) משום כבוד הבריות בבית של אחר. **מכתב.**

דברי הרי"מ זצוק"ל

גרגירים שנשמעו מהגאון רבי יצחק מאיר רוטנברג זצוק"ל בשם מרן זללה"ה

פעם אחת כשהלך עם מרן זללה"ה בשבת והי' שדה קוצים והגבי' את שולי מעילו כדי שלא יאחז בקוצים, ואמר לו מרן זללה"ה שלא יעשה כך אלא יתפוס המעיל ויעמידו לגופו שכך היא דרך מלבוש ולא בהגבהת שולי המעיל. (יעוי' בחדושים ובאורים שבת קמ"ז א' דהמקפל חלק מן הבגד שלובש על זרועו יש בו משום הוצאה, כיון דלאו אורחי' ללבושו כך חשיב משא מה שנושא בידו חלק מן הבגד, דכמאן דפסיק דמי. ויש להסתפק בחוטי הציצית אם רשאי לאוחזן בידו בשעת הליכה, מי אמרין הרי שימוש למצוה, ואין מצותן מתבטלת באחיזתו, ושפיר חשיבי כחלק מהבגד, או"ד כיון דלאו אורחי' בהכי מתורת מלבוש, הרי זה דומה למשא. אבל בתכשיטין של מתכת שמוציאן בכה"ג שאוחז חלק בידו (אי משכח"ל), אפשר דפטור, דסברא דכמאן דפסיק דמי יתכן דאין זה אלא בבגד, אבל תכשיט כיון דחלק ממנו בטל לגבי האדם, וצ"ע בזה. ויעוי' בדינים והנהגות ממרן פט"ו י"ד שכתב דעובדא הוי באחד שהלך אתו ברחוב ונטל קצה האבנט (גארט"ל) בידו ואמר לו להרפות, משום הוצאה).

כשהי' עדיין ילד בא למרן זללה"ה בשבת ושאל אותו מרן למה הוא מטלטל, וענה למרן שהוא צריך שתי דברים את המפתח של הבית ונייר לקינוח, ומרן עשה לו לולאה בקצה הגרטל וקשר את המפתח בקצה השני והראה לו שכך אפשר לצאת עם המפתח, ואת הנייר אפשר לשים בנעל מפני כבוד הבריות. (יעוי' בדינים והנהגות ממרן זללה"ה פט"ו י' שכתב להתיר במדרסים שמניחים בתוך הנעלים (בשביל פלאטפוס) שמותר לצאת בהם בשבת).

לצאת עם משקפיים בשבת אמר מרן זללה"ה שצריך שיהי' הידית מקיף את האוזן עד לאחר העיגול שבסוף האוזן. (והחו"ב זצ"ל כתב שמעדיפים את המשקפיים שמקיפים את רוב האוזן. ובעיקר דין הוצאה במשקפיים כתב שפשוט דדמו לבגד גמור שאין דרך ללכת ממקומו עד שילבשם, ואף אם נימא דפעמים שהגשם שוטף עליהם או שאר סיבות והאדם מסירם ומנגבם כשהוא מהלך, אינו אלא מאורע, ולא גזרו משום מאורע).

אמר שהיה מעשה בבחור משיבת פוניבו' שקיבל חליפה מחו"ל שהביטנה היתה מחוברת בריץ רץ, ושאל את החזו"א על הריץ רץ אם מותר לפותחו ולסוגרו בשבת או שיש בו חשש תופר, והחזו"א התיר.

אמר על מש"כ בספר מעשה רב מהגר"א על אכילת מצה כל שבעה שהיא מצוה (קיומית), אמר שהחזו"א אמר שהגר"א לא אמר כן. (ואם הי' הלכה כזו צריך להיות לכה"פ מפורש בגמרא).

אמר שהחזו"א הורה (למשפחת קרלנשטיין) שלא לומר תהילים בחדר של המת אפי' לשומרו, אלא יאמרו חוץ לחדר. ויש לעיין בזה ממש"כ החזו"א באו"ח סי' ט"ו סק"ב דבשבת אין עליו דין אונן, ועוסק בכל המצות ואף בבית המת, ומיהו חוץ לד' אמות דוקא, דאל"ה איכא משום לועג לרש. ומהא דמותרים לעסוק במצוות אפי' בבית שהמת בו, מוכרח מזה דלא אמרינן לענין זה בית כד' אמות דמיא. ומבואר לכאור' דמותר בחדר שהמת בו ורק שיהי' חוץ לד' אמות, (ויעוי' משנ"ב סי' מ"ה סק"ב דהעט"ז כתב דכל אותו החדר שהמת מונח בו חשיב כד"א, ומגן גיבורים חולק עליו דאינו תופס אלא ד"א. והחזו"א בספר נקט כדעת המגן גיבורים). ולקיים דברי חכמים צריך לומר שהוראת החזו"א לומר תהילים חוץ לחדר (כמו שנהגו תלמידיו בפטירת החזו"א) משום שהי' חדר קטן ולא הי' שייך כ"כ להרחיק ד' אמות, ולכן אמר שיאמרו חוץ לחדר, אבל באמת סגי להרחיק חוץ לד' אמות, והציעו הדברים לפניו ליישב השמועה עם מש"כ בספר ואפשר שקיבלם.

שאל למרן זללה"ה על המדבקות שבכלים של המס (שבעבר היו מדביקים כן על כלים לראי' ששיום המס על הכלי ואם מורידים אותם צריך לשלם שוב), האם אפשר להטביל עם המדבקה, ואמר מרן שאפשר לטובלן כך, ושאל האם יעשה כן גם במדבקה השני' וא"ל שלא, וכשהוריד המדבקה השני' נשארו כמה נקודות קטנות מהמדבקה, ואמר להוריד ולהטביל שנית. ועי' בזה בדינים והנהגות (יו"ד פ"א כ"ה) שכתוב דאפשר לטבול הבקבוקים עם העטיקט (תוית) שעליהם אם הוא מיעוט. וכ"כ כבר במכתב ממרן שנדפס בשו"ת החדש.

כידוע שהי' לאביו חנות כלים, ושאל למרן החזו"א שיש הקונים כוסות לקידוש, ואינו יודע אם יש בהם כשיעור, ואמר לו החזו"א תביא לי את הכוסות ואומר לך אם יש בהם שיעור, ומרן ז"ל הביט על הכוסות בלי מדידה ואמר לו בזה יש שיעור ובזה אין שיעור. והי' נראה גם בכוס שאמר שיש שיעור כאילו אין בו שיעור והלך ומדד ונמצא מעט פחות מכשיעור ושאל את החזו"א שמדד ואין בזה כשיעור, אמר לו החזו"א תמדוד עם הגודש של הכוס, ושוב נמצא כשיעור. (וכן אמרו שמדדו את הגביע קידוש של מרן ז"ל ולא הי' בו כשיעור ואמר החזו"א שימדדו עם הגודש והי' בו שיעור).

ברכו בתרא יש לאמרו אחרי לדוד אורי ולא לפניו, והאומרים לפניו טועים. (מרן הגר"ח שליט"א באגרות דרך אמונה בשמו).

ביו"ט, הרי כתב הרמב"ן במלחמות פסחים פרק שלישי דמאן דאית ליה שתי קדושות סבר אין צרכי שבת נעשים ביו"ט וע"כ בעינן להיתרא דהואיל. ושמעין מינה דאף איסור מלאכה ידיה אינו מה"ת אלא מחמת המוקצה. ואמנם הסברא היתה נותנת לאסור כדברי רע"א.

ושאלתי את החזו"א מהגמ' ביצה דף ד' (אחר כך ראה ששואלים זאת אחרים), והחזו"א ענה שאין שייכות בין דין צרכי שבת נעשין ביו"ט לדין שני קדושות. ואף שברש"י ותוס' פסחים דף מ"ו ב' ביארו דין צרכי שבת נעשין ביו"ט בכך שהיא קדושה אחת אי"ז שייך לנדון דריש ביצה שגבי נולד ודין הכנה וכו'. ובאמת מסברא נקל לחלק ביניהם. אבל אחר כך ראה שהרמב"ן פסחים תלה את הסוגיות זה בזה והדרא קושיא.

קרבן שיש בו כזית בשר חולין פסול

שאלתי את החזון איש במי שמכר כזית בשר מבהמתו ממקום שאינו עושה אותה טריפה. ואחר כך הקדיש אותה לקרבן. אם הקרבן כשר, שהרי אם יחתכו את חתיכת בשר החולין לא יפסל הקרבן בכך, שאין חרוץ אלא בעצם ולא בבשר כמבואר בכורות דף מ"א א'. והחזון איש אמר שהוא קרבן פסול, שקרבן צריך להיות כולו לגבוה. ואף שאם יחתכהו יעשה כשר (אם אין בזה משום הקריבהו נא לפחתך) מ"מ כעת הוא פסול (אחר כך שמע שיש בזה מהגר"ז).

סיפר שהוסיף להציע לחזו"א שיש בזה נ"מ לנדון אחר, במה שנחלקו תנאים באיסור קרבנות ביו"ט. שלכאוי יש אופן שמותר להקריב בו אפילו עולות אם יעשה כנ"ל שישיר בשר חולין ונמצא שהוא שוחט לאכילה שאינה משולחן גבוה. והחזו"א לא ענה ע"ז.

וביאר שעיקר הדבר להתיר שחיטה בבהמה כזו אף שעיקרה הקדש ומוטל לשוחטה מחמת ההקדש. מבואר ממה שרצו בגמ' ביצה כ' להתיר שחיטה בקדשים קלים כיון שיש בהם בשר לאכילה. והאיסור הוא מפני שמשולחן גבוה קזכו ובנד"ד לכאוי אין סיבה לאסור. והוסיף לפלפל בזה שיש לומר לפשטות הסוגיות שצריך סכין כלי שרת ע"י תוס' ריש איזהו מקומן. שאסור לשחוט את החולין בסכין של הקדש (עכ"פ ביו"ט שעל כרחו עיקר שחיטתו לשם החולין) ויש לדון בזה משום גידולי הקדש (שרגלה אסורה באכילה מפני שהיא יונקת מכלל הבהמה).

בורא פרי האדמה על גידולי עציץ שאינו נקוב

בבית הורי רצו לזרוע חסה למרור, ובאתי לשאול את החזו"א לפי דברי החיי אדם (כלל נ"א סעיף י"ז) דירק הגדל בעציץ שאינו נקוב ברכתו שהכל, שוב לא תועיל לו ברכת הכרפס, או שמא אף שאין ברכתו לכתחילה האדמה נפטר הוא בברכה זו. והחזו"א אמר מיד ברכתו האדמה¹, דלא קיי"ל כההחיי אדם בזה, ואמר לי טעם הדבר ולא מוחלט לי אם אמר כן מפני שנתקנה הברכה על המין ואי"צ לקיים מטבע הברכה בפרטות². או שנכון לומר פרי האדמה גם בעציץ כיון דסו"ס גדל באדמה. ונ"מ לגידולי מים. וכמדומה לי נכון האופן הראשון.

ולא שאלתי אותו אם הגדל בעציץ נקוב כשר למרור (ולמצה), לא היה לי ספק בכך (וכנראה גם אצלו).

בחור ישיבה אם נחשב סמוך על שולחן אביו

שאלתי את החזו"א אם בחור השוהה בישיבה נחשב סמוך על שולחן אביו לעניני ממון. והחזו"א חילק בין ימי היותו בישיבה לימי היותו בבית. באחד אמר ודאי ובאחד ספק ואיני זוכר אם בישיבה ודאי אינו סמוך ובבית ספק או בישיבה ספק ובבית ודאי סמוך.

ויתכן שבמציאות של היום ודאי בחור נחשב סמוך על שולחן אביו. פעם בחור היה נוסע לישיבה וכמעט לא חזר חוץ מלחגים. לא היתה תקשורת והבחור היה מנותק מהבית. היום בחור נוסע כל פרק ופרק ויש אופנים שונים לקשר כך שהבחור נשאר בבית כל הזמן.

צרכי שבת נעשין ביו"ט

בגמ' ביצה דף ד' אמרו אושפיזכניה דרב אדא הוו ליה הנך ביצים מיום טוב לשבת, א"ל מאי לאטווינהו האידנא וניכלינהו למחר א"ל אפילו רבי יוחנן לא שרי אלא למחר אבל ביומיה לא. והתניא אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין אותה כו'. השאלה היתה אם מותר לו לצלותם ביו"ט לצורך שבת, ואמר לו שאסור לטלטלם. ויש להקשות מכאן על דברי רע"א (קמא ח') שבדבר האסור מדרבנן יש איסור מלאכה ביו"ט מן התורה כיון שאינו ראוי. שהנה יש כאן איסור מלאכה מה"ת שהרי אסור לאוכלם היום ולא שייך הואיל. ולמה אמר רק שאסור לטלטל (ודוחק לומר שהורה לו שאפילו לטלטל אסור וכ"ש מלאכה). וא"ת אתיא כמאן דאמר צרכי שבת נעשים

¹ וכ"כ הקרן אורה מנחות ע' א' דיכול לברך בורא פרי האדמה על הגדל בעציץ שאינו נקוב דמ"מ הוא בכלל גידולו מן הארץ.

² כתב החזו"א במכתב וז"ל, אני אומר שמושג "פרי" מצד השפה והלשון אין לו שום הגדרה לענין ברכה, שאינו מודה לה' על החתיכה שהוא אוכל אלא על המין שברא בעולמו, וכל שמה שהוא אוכל הוא תולדת המין שפיר מברך. (מכתב החזו"א נדפס בספר אבן ציון).

במעשר שני יכול כל אדם לפדות על שו"פ

ע"י תוס' בתמורה דף ל"ב ד"ה מקדישין שבקדשי מזבח רק הבעלים יכול לפדות [ואולי גם אחרים בהסכמת הבעלים]. משא"כ קדשי בדק הבית. ובאחיעזר דיבר בזה. ולכאוי ק"ו במנחות. גם בקדשי בדק הבית יש חילוק בין הבעלים לאדם אחר כמו שכתבו תוס' בכמה מקומות שמ"ש שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ נתחלל הוא רק בבעלים אבל אדם אחר צריך לפדותו בשווייו.

ובמנחת חינוך מצוה תע"ג כתב דה"ה במעשר שני דאמרין חללו על שו"פ מחולל הוא רק בבעלים. והנה לדברי המנ"ח אין נפ"מ בין אם העושה את פעולת הפדיון הוא בעל המעות או בעל הפירות, דלעולם פעולה כזו מורכבת מדין הבעלות של מה שהוא בעלים עליו ומדין השליחות (או הזכ"י) של הדבר השני, וביסודו בשני האופנים, הו"ל בעלות או שליחות עליו [שאין נפ"מ בזה (וכמש"כ החזו"א בדמאי)], של בעל הפירות, ובעלות [או שליחות עליו] של בעל המעות, ולדברי המנ"ח בתרוייהו בעו שויו. [ובגוונא דתרוייהו דחד בעלים, והפודה הוא שליח בעלמא, פשיטא דסגי בפרוטה וכי הכי דבעי חומש ודלא כמ"ש בשם הגר"א שהביא החזו"א הנ"ל ויש לי בזה הרהורי דברים מתוס' בב"ק וכעת ל"ע].

ושאלתי למרן זלל"ה וענני בהחלט שאין הדין כן כמנ"ח, ע"כ. ולכאוי ההפרש משום דבהקדש אין הבעלים משתתף בפדיון ומשא"כ במע"ש סוף סוף מכח בעלים דמע"ש אתי (ואע"פ דהמעות של הזולת, וע"כ יש בזה הדין דש"פ, (וכ"ז פשוט דאין נפ"מ גם אם אדם שלישי יפדה מע"ש דאחד על מעות של שני בשליחות שניהם ואי"צ לפנים).

אם מעשר שני ורבעי קדושה אחת

שאלתי את החזו"א אם פרוטה חמורה של רבעי מועלת למע"ש, ואמר שמועלת. (ויש מעלה ברבעי על מע"ש שאינה תלויה בשנת מעשר שני וקל למוצאה גם בשנת מעשר עני ושביעית) שאלתי אם אפשר לצרף חצי פרוטה של רבעי וחצי פרוטה של מע"ש לפדיון, ואמר שהם קדושה אחת ומצטרפים³. הגר"ח"ק שליט"א שמע זאת ממני והדפיס כן בד"א. אך הגר"י ברטלר העיד ששמע ממנו שהן שני קדושות, ודומה ששמועתו מאוחרת והיא משנה אחרונה.

והנה באמת דין רבעי חמור שאם במעשר י"א שהוא מדרבנן מפני שקדושה שניה לא קדשה לעתיד לבא (סה"ת), ודעת הרמב"ם שצריך ביאת כולכם. הרי רבעי הוא מן התורה. ומעתה אם רבעי מן התורה ומעשר שני מדבריהם לכאוי אי אפשר לצרף שניהם לפרוטה ודברי החזו"א לא נאמרו למעשה אלא להעמיד עיקר הגדר.

לא תעשון דרך שחיטה

בב"ק דף ע"ו חייב ר"ש גנב והקדיש ואח"כ טבח בד' וה' ומוקי לה ריש לקיש בשוחט בעלי מומין בחוץ. ושאלתי את החזו"א הרי יש בזה לאו דלא תעשון וריש לקיש

אית ליה בכתובות דף ל"ד ב' דאמרי' קס ל"י בדרכה מיני' בחייבי מלקות שוגגין. החזו"א ענה לי ארבעה אופנים בזה אחר זה, והראשון היה שההקדמה אינה נכונה, אין לא תעשון דרך שחיטה כמבואר בגמ' ע"ז הנ"ל. ואת שאר התירוצים איני זוכר.

סילוק בזיכין אינו עבודת פנים

במנחות דף י"ג ב' שנינו אומר היה רבי יוסי כו' וכן אתה אומר בשני בזיכי לבונה ובשי"מ פירש הר"ש משאנץ שפיגל בסילוק בזיכין. וקשה הרי דעת רבי יוסי להלן שם שאין מפגלין בדבר הנעשה בפנים, ואיך יפגל בסילוק בזיכין שבהיכל. ונתקשיתי בקושי' זו בבחרותי כלשמדתי בירושלים ושלחתי השאלה לב"ב לחזו"א ע"י שליח, החזו"א השיב שסילוק בזיכין אינה עבודת פנים. אלא שהשולחן הוא בפנים וממילא מוכרחים לעשות את סילוק הבזיכין בפנים. וכה"ג שפיר מפגלין בה. ויש להקשות על דבריו מהגמ' בזבחים דף יד. גבי הולכת הבזיכין שאפילו אם תוך הפתח כלפנים ואפשר להעמיד את השולחן בחלל הפתח מ"מ אי אפשר לבטל הולכת הבזיכין בהושטת יד. והנה יכול לסלק הבזיכין כלפי חוץ והוא נמצא כבר במקום הראוי להקטרה וכיון שעבודת הולכה שייכא רק אחר קמיצה בטלה לה הולכה. ולכאוי מוכח שעבודת הסילוק צריכה להיות בפנים ואינו רשאי לסלקן כלפי חוץ.

ואמנם נסתפקתי אם הולכה מלמעלה למטה קרויה הולכה. וכגון כהן שעמד על המזבח וקמץ והורידה על המזבח להקטירה, או עמד ע"ג רצפה לרבי יהודה והוריד כנגדו לארץ. אם יש לזה תורת הולכה כיון שלא שינה מקומו אלא קירבו לקרקע כנגד אותו מקום. ואם נאמר שהולכה בהורדת ידו כנגדה לארץ חשיבא הולכה תתישב הקושי' על דברי החזו"א.

נחלק על המעשה רב

בכמה מקומות שנחלק החזו"א על האמור במעשה רב, אחד מהם על המצוה לאכול מצה כל ימי פסח. ועל שיעור רביעית למים אחרונים, החזו"א אמר על כך: א'פרישע נטילה. (ושמותר לעטוף המזוזה). - החזו"א לא נחלק על הגר"א אלא על כותב המעשה רב (שאמנם היה מופלג מאוד).

ונראה לפרש מחלוקתו על 'מצות מצה', שמבואר בכמה מקומות שהחזון איש סבר שאין ללמוד דין מפשרו של מקרא אם אינו מוזכר בתורה שבעל פה בתלמודים ועכ"פ בספרי וכו'. ואף שדבר שמפורש בתורה כגון לא תיקום בני עמך רשאים אנו לנהוג כגון שמותר לנקום בנכרי הגם שאין כתוב מזה בתלמוד. מ"מ קרא דשבעת ימים דרשוהו חז"ל ואף שפשרו של מקרא כגר"א, אין לנו. (ופעמים גם המוזכר בספרי אינו כדאי לדחות שתיקת התלמוד כמש"כ הרמב"ם בשלא הביא דברי הספרי.

בספר הזכרון "עדות ליוסף" נדפסו עוד שמועות

מהגאון שליט"א משמי' דמרן החזו"א יעו"ש,

ועוד יש בכת"י שלא נדפסו לע"ע.

³ [ע"י ל' שיטמ"ק ערכין י"ד ב' שקדושתן שוה כיון שדיניהן שוין, ואינו מוכרח שכוונתו לגדר זה].

שו"ת מהחזו"א זצ"ל

ע"י רבי בנימין זרח שפירא

שאלה: בנוגע למיץ ענבים שמערבים עם מים עד כמה אפשר לברך הגפן.

תשובה: אמר שעד חצי בטח ודומני שהיקל עד שליש.

שאלה: אם מוצצים פרי השיעור בכזית או ברביעית.

תשובה: לעיין בשו"ת רעק"א⁷.

שאלה: כשקונים כלים בעד הקטנים מה עם שהחיינו.

תשובה: אמר שצריך לברך.

שאלה: להסתפר בראש חודש.

תשובה: אמר שזהו משום בזיון ראש חודש, ודומני שאמר שאם חל ביום שישי אז לכבוד שבת מותר⁸.

שאלה: אם מותר לסחוט תפוז לתוך האוכל בשבת.

תשובה: אמר שאפשר⁹.

שאלה: אם מותר לרסק בננה.

תשובה: אולי בשינוי קצת¹⁰.

שאלה: האם מותר לאכול לפני מעריב.
תשובה: נדמה לי שהיקל אם הולך באופן קבוע להתפלל¹.

שאלה: בנוגע לקטורת וקורבנות.

תשובה: אמר שיש מצוה שאומרים.

שאלה: בענין נטילת ידים באמבטיי.

תשובה: אמר שהנטילה לא נחשבת לכלום².

שאלה: האם בנגיעה במקומות המכוסים בפחות מבן ג' שנים צריך נטילה.

תשובה: אמר שכן.

שאלה: האם מי בקבוק³ נקרא מים שנעשו בהם מלאכה.

תשובה: אמר שכן⁴.

שאלה: אם גם בחלק הקשר של תפילין צריך להיות הרוחב כשיעור.

תשובה: אמר שכן⁵. ושיעור הרצועה לדבריו 12.5 מ"מ⁶.

¹ ע"י שו"ע סי' רל"ב ס"ב ומשנה ברורה ס"ק כ"ח.

² ע"י חזו"א או"ח סי' כ"ד ס"ק כ"ו.

³ הכוונה בקבוק חם (העשוי לרפואה או להתחמם בו).

⁴ ע"י מש"כ בפמ"ג.

⁵ ע"י חזו"א או"ח סי' ד' סק"א בד"ה ונראה דמ"מ היו"ד של הרצועה אי"צ שיעור רוחב שעורה, יעו"ש.

⁶ ע"י חזו"א או"ח סי' ל"ט סק"ז בד"ה ושיעור וכו' שאין להקל בפחות מ – 11 מ"מ רוחב רצועה.

⁷ לפו"ר לא נמצא בתשובות, וע"י בגליון רע"א או"ח סי' ר"ב סעיף ח' דמוצץ פירות מברך ברכת הפרי (והפר"ח כתב דשיעורו בכזית והובא דבריו ברעק"א סי' ר"י), וע"י מש"כ בזה בספר עמק ברכה בעניני ברכות הנהנין אות ו' דהוי פלוגתא הפוסקים והוכיח שדעת הגר"א דשיעורו ברביעית.

⁸ וע"י משנה ברורה

⁹ יע"י חזו"א או"ח סי' נ"ו סק"ז דמותר, אבל אם דעתו לתת אח"כ האוכל למים אסור.

¹⁰ יעו"י חזו"א או"ח סי' נ"ז בד"ה נמצינו וכו' דאין להתיר שחיקת בננות אלא רק ע"י שינוי

שאלה: אם מותר להדליק סיגרי' לגוי ביו"ט.

תשובה: אמר שלא.

שאלה: ריבת ענבים של גוי.

תשובה: דומני שהיקל, אבל אח"כ מסר לי ר' ברוך שדיבר איתו שאם יש חשש שמבשלים את זה, אז לא רצה להקיל.

שאלה: בנוגע למשחת שיניים אם זה לא כשר, האם להחמיר בגלל סיכה כשתי'.

תשובה: היקל בזה.

שאלה: האם יש היום נאמנים על המעשרות.

תשובה: אמר שכן.

שאלה: אם אפשר לבשל בכלי זכוכית בשר ואח"כ חלב.

תשובה: אמר שלא.

שאלה: אם יש חשש לתערובת פשתן בסחורה.

תשובה: אמר שכל זמן שלא מוצאים ריעותא לא.

שאלה: אם מותר להוריד את המזוזות ולהשים במקומם את הישנות שהורדו.

תשובה: השיב שלא.

שאלה: בנוגע לאוכלין תחת המיטה.

תשובה: אמר שמותר באכילה¹⁴.

שאלה: אם שתי ביצים נתבשלו ואחת טריפה.

תשובה: השני' מותרת¹⁵.

שאלה: האם לפתוח סרדין בשבת.

תשובה: אמר שספק לו¹¹.

שאלה: בנוגע למרוח משחה בשבת.

תשובה: אמר להשים ככה וזה יתמרח מאיליו ע"י התחבושת.

שאלה: בענין האבק שמצטבר בכיסים ובכפלים לגבי שבת.

תשובה: אמר שבטל.

שאלה: אם יש בצעצועים המשמיעים קול משום מוקצה.

תשובה: אמר שעד גיל שלילד מותר להחזיק את זה גם לגדול מותר¹².

שאלה: אם אפשר לקדש על מזונות.

תשובה: אמר שכן.

שאלה: האם לעשות הבדלה על תה או קפה, ואם יוצאים בשתית אשה.

תשובה: טה וקפה לא, ובשתית אשה נדמה שאמר שיוצאים, ואח"כ שאלתיו עוד פעם ונדמה שלא השיב.

שאלה: ברכת מאורי האש על חשמל¹³.

תשובה: אמר שכן

שאלה: בנוגע ללימוד עם תלמידים בשבת בעד כסף.

תשובה: השיב שאם זה תשלום בעד השעה אסור.

בקתא דסכינא או קתא דכף ומזלג, ע"ש. ועי'

אמרי יושר שבת סי' י"ד סק"ה באורך.

¹¹ יעו"ל חזו"א או"ח סי' נ"א ס"ק י"א דאסר.

¹² עי' תוספתא שבת פ"ד ט"ו מטלטלין את

הקרקש לתינוק בשבת.

¹³ כ"כ האחיעזר ח"ד

¹⁴ עי' דינים והנהגות יו"ד פ"א ז' ומה שצוין

שם לרעק"א יו"ד קט"ז ופ"ת שם שבדיעבד

מותר.

תשובה: אמר שמה שמוצאים לא מחויבים¹⁷.

שאלה: שער אשה במראה.

תשובה: אמר שאסור, ובתמונה מותר.

שאלה: האם העדים צריכים לראות את הכלה.

תשובה: אמר מכיון שאם יגידו עליי שהיא מקודשת מספיק והרי יכולים ללכת אחריי ויודעים שזו היא זאת המקודשת¹⁸.

שאלה: אם לחתום על היתר מאה רבנים.

תשובה: השיב שלא כי הרבה פעמים זה שלא כדין.

שאלה: אם מותר לשקר בנוגע לשידוך.

תשובה: אמר שלא.

שאלה: אם נתנו לי כלים להטביל והחלקתי ונשברו האם אני מחויב לשלם.

תשובה: אמר שאם נתקל פושע יהי חייב, וחשוב גם אם היתה לי עוד דרך ללכת.

שאלה: להתיר דם בביצה כשהיא (הביצה) מבודדת מהתרנגול.

תשובה: אם יודעים שבמשך כ"א יום לא הטילה והיתה מבודדת יש להתיר.

שאלה: אם לתת לתינוק ביצת דם.

תשובה: אמר שלא.

שאלה: מש"כ בשו"ע עד שתאמר טבלתי, ומה שמובא בפ"ת בשם החו"ד.

תשובה: אמר שבספר חזו"א על יו"ד מדובר ע"ז, ומסיק שגם הוכחה מספיקה.

שאלה: אם אפשר להוריד את העגלה איתה בזמן וסתה¹⁶.

שאלה: עור קשה שברגלים.

תשובה: כמה שאפשר להוריד שיורידו.

שאלה: סתימה זמנית לענין טבילה.

תשובה: אמר דהוי חציצה.

שאלה: אם הזיין של ס"ת קטנה נראית כאות אחרת בספר אחר.

תשובה: אמר שזה תלוי בגודל הכתב.

שאלה: אם ב"ה צריך גניזה.

¹⁷ עי' בדינים והנהגות יו"ד פ"ד י"ב שהחזו"א לא הי' כותב במכתביו ב"ה, ובמכתבים או הזמנות שנשלחו אליו הי' מצניע תיבת ב"ה לגניזה.

¹⁸ כ"כ בשיטמ"ק כתובות י"ז א' מתלמידי רבינו יונה. והקשו ע"ז ממכות ו' א' אלא מעתה נרבע יציל ומשני כשרבעו מאחוריו, ולהאמור הרי אי"צ לראותו אלא סגי במה שיכול לילך אחריו ולהעיד, וצ"ע.

¹⁵ כ"כ בחזו"א יו"ד סי' כ"ה סק"ב בד"ה ומ"מ וכו' וע"ש בד"ה ונראה וכו' דמ"מ הכלי שבישלו בו את הביצים צריך הגעלה, [דלגבי הכלי הרי"ז דבר שיש לו מתירין].

¹⁶ השאלה היא אם מותר לסחוב עגלה ביחד עם אשתו בזמן נדתה, כצ"ל. יעוי' בחיי אדם כלל ק"ל בהלכות הסדר בקצרה אות ז' דמבואר שגם הגבהה עם אשתו נדה אסורה, ולא רק מסירה מידו לידה.

שאלה: האם כדי ליזהר מלאכול אצל כילי.

תשובה: אמר שעל זה לא יקפיד.

שאלה: בנוגע לחצי לא"י¹⁹ שהאשה רוצה להוסיף בלי רשות הבעל.

תשובה: אמר שלא לקחת.

שאלה: בנוגע לשאלת ר' ברוך שאחד מסר לו 5 שילינג של מעשר שני שיזרוק לים הגדול, האם מותר לחלל את זה על פרוטה ולהשתמש בכסף שאולי ההוא לא ידע את הדין שמותר לחלל, ואת השולח אינו מכיר.

תשובה: השיב שלא, ושיזרוק הכל לים כי אולי הוא מחמיר ולא רוצה לחלל.

שאלה: אם מותר לקחת כסף בעד נסיעה ששולחים אותי אם בין כה וכה הייתי נוסע.

תשובה: אמר שאגיד לו שיש לי בזה טובת הנאה מהנסיעה ובטח לא יקפיד.

שאלה: אם כסף מזויף בא ליד.

תשובה: אמר שאסור למסור את זה בין ליהודי ובין לגוי, ולהחזיר למי שלקחו מותר²⁰.

שאלה: אם שכר רופא נקרא גזילה.

תשובה: כן ושמים את זה בהערכה.

שאלה: אם לחשוש לכסף בשביעית²¹.

תשובה: אמר שרוב הכסף הוא חולין.

שאלה: אם יש על הקליפה מבשר האוכל.

תשובה: אמר שמותר ליתנו כך לבהמה (בשביעית).

שאלה: הלהחמיר בלעשר תפוז בשנה השביעית בלא ברכה.

תשובה: אמר שלא להחמיר.

שאלה: אם לחשוש לירק של ערבי שאולי קנה מיהודי.

תשובה: אמר שאם זה מיעוט אין לחשוש.

שאלה: אם לקחו לתרו"מ פחות מאחד ממאה.

תשובה: אמר שצריכים להשאל על ההפרשה²².

¹⁹ לירה.

²⁰ ונראה דאם זה שנתן לו את הכסף המזויף הוא חשוד ליתנו בכוונה לאחרים אסור להחזיר אפי' לו עצמו משום לפני עיוור.

²¹ שמא הוא כסף שקנו עמו פירות שביעית והמעות נתפסו בקדושת שביעית, וצריך לנהוג בהם בקדושת שביעית.

²² יעוי' בחזו"א דמאי סי' י"ב ס"ק כ"ד.

פסקי מרן החזון אי"ש

הלכות קריאת שמע

- א. זמן קריאת שמע אפשר לקרוא כהגר"א¹. (מפי השמועה) והרבה נוהגין כהגר"א. (חזו"א או"ח סי' י"ג)
- ב. הקורא קריאת שמע לאחר זמנה אפי' כוון לשם מצוה אינו עובר בבל תוסיף². (ספר זיו הים ברכות)
- ג. המתעורר לפנות בוקר אחר שהגיע זמן ק"ש, ורוצה עדיין להמשיך לישון רשאי³, ואינו חייב⁴ להפסיק ולקרוא ק"ש אע"פ שהגיע הזמן. (דינים והנהגות פ"ד י"ג)
- ד. נראה דאם הגיע זמן קריאת שמע אין לאדם רשות לעסוק בקבורת המת⁵ כיון שקדמה מצות ק"ש. (שו"ת חזו"א סי' תנ"ו)
- ה. הא דבאדם חשוב מותר להוציא מיטתו אפי' סמוך לקריאת שמע וכמבואר ברכות י"ט א', היינו משום שלא ימנעו מלהתעסק בנשיאתו ויקראו ק"ש, וצ"ע בשהגיע זמן ק"ש אם רשאים לצאת לנשיאתו קודם קריאת שמע. (שם)
- ו. אונן פטור מקריאת שמע⁶, ומכל המצוות, ואף אם מת לו מת באמצע ק"ש⁷, י"ל דיפסיק דהרי פקע חיובו⁸, ובפ"ת ליו"ד סי' שמ"א סק"ו הביא מהשבו"י דיגמור⁹ וצ"ע¹⁰. (או"ח סי' ט"ו סק"א)

¹ ופשוט דמ"מ ראוי להקדים ככל האפשר, כמבואר בשו"ע סי' נ"ח ס"ב ועי' משנ"ב שם ס"ק י"א, ולתחילה מצותה לקרותה עם הנץ החמה. וכן נהג החזו"א בעצמו להתפלל כותיקין, ואפי' ביחידות בותיקין ולא בציבור לאחר מכן, וכמבואר בביאור הלכה סי' נ"ח בד"ה ומצוה מן המובחר וכו' דמותר לקרות ולהתפלל כותיקין ביחידי אם אין מגין, עיי"ש.

² כמדו' שאמר כן לאפוקי ממש"כ בספר הצדיק ר"ש בלוך בשם הח"ח דהקורא ק"ש אחר זמנה ומכוון לשם מצוה עובר בב"ת, (וע"ש דהיינו כאדם הוקרא בתורה לא הפסיד). וביאר הגרד"ל שליט"א הא דאין בזה בל תוסיף כיון דמ"מ יש מצוה של לימוד תורה בקריאתו. ומיהו זה אין להקשות דא"כ גם המוסיף ברכה בברכת כהנים לא יהי' בל תוסיף דסו"ס יש כאן קריאת פסוק מה"ת, זה אינו דהא הוא מתכוין לברכה ולא לת"ת משא"כ ק"ש שהיא גופה ת"ת כמבואר בירו'.

³ ודלא כסידור הגר"א עמ' מ"ח בשם מהרי"ל דיסקין.

⁴ הגר"ח ק"ש שליט"א פירש דמשום דהוי כהתחיל בהיתר. וי"ל דחשיב כבאמצע השינה וכמו באמצע סעודה שאינו צריך להפסיק ולקרוא אע"פ שנשתהה באמצע סעודתו. ומיהו אם קם ממיטתו והתעסק בדברים אחרים חוץ משינתו יל"ע אם רשאי לחזור ולישון בלא שיקרא ק"ש.

⁵ היינו אם לא התחילו להתעסק קודם זמן קריאת שמע, ופשוט, וכמש"כ החזו"א שם.

⁶ בפ"ת ליו"ד סי' שמ"א סק"ו כ' משבו"י דהא דאונן אינו קורא שמע הוא מדרבנן, ונראין דבריו ז"ל ביש לו מתעסקים אחרים בשבילו, ובזה לא מפטר אלא מפני כבודו ש"מ ובזה צ"ל דתיקון רבנן הוא וכמש"כ בסק"ג. וכן מבואר בב"י באו"ח סי' ע"א בשם ראבי"ה, אבל כשאין לו מתעסקין אסור מדאורייתא שמבטל מצות קבורה ואפי' בהיסח הדעת גרידא יוכל לבוא לעיכוב קבורתו, ומיהו י"ל דלא אסרה התורה להתחזק ולעסוק במצוה, שאינו אלא צערא דידי' אלא שאינו חייב להצטער כיון שעוסק במצוה וכדאמרינן בחתן, והא דאסרו בירושלמי הוא מדרבנן, וצ"ע. (חזו"א שם)

⁷ עי' באמצע ברכת המזון אם יפסיק, ועי' מש"כ החזו"א לענין הפסק בברכה מ"ז דחשיב כשמו"ע.

- ז. אם הפקיד מתעסקים בקבורתו ובוטח בהם ואינו טרוד, חייב בכל המצות, אבל בטוש"ע יו"ד סי' שמ"א כ' דאפי' אם יש לו אחרים עוסקים בשבילו יש עליו כל דין אונן, ובאו"ח סי' ע"א כ' שאם רצה להחמיר אין מוחין אבל מן הדין פטור והוא כטעמא דמשום כבודו כמש"כ בביאור הגר"א ז"ל שם, וצ"ע. (שם סק"ב)
- ח. בשבת אין עליו דין אונן¹¹, ועוסק בכל המצות ואף בבית המת¹², ומיהו חוץ לד' אמות¹³ דוקא, דאל"ה איכא משום לועג לרש. (שם)
- ט. אחרים שאינם קרובים ואינם אוננים על המת, עוסקים בכל המצות ואף בבית המת, ומיהו חוץ לד"א דוקא, דאל"ה איכא משום לועג לרש. (שם)
- י. ומהא דמותרים לעסוק במצוות אפי' בבית שהמת בו, מוכרח מזה¹⁴ דל"א לענין זה בית כד' אמות דמיא¹⁵. (שם)

8 כתב החו"ב נראה דאף אם מת לו מת בעודו עוסק במצוה, חשיב מיד כעוסק במתו מחמת טירדא דמתו, ומיפטר מן המצוה שעוסק בה, דגם זה בכלל תקנת החכמים לפוטרו מכל המצוות, ותדע דהא קתני נמי דפטור מן התפילין, ותפילין הרי היא מצוה תמידית, וראוי לפרש דלאדם שתפילין בראשו ובזרועו אמרינן דפטור מן התפילין, והא דאמרינן זבחים ק' א' דבמת לו מת אחר חצות אינו מטמא משום דפסח קדים, י"ל דהיינו דוקא פסח שיש בו כרת, וכן למול את בנו יש בו צד כרת, אבל בפ"ת יו"ד סי' שמ"א סק"ו הביא בשם תשובות שבו"י דאם נעשה אונן באמצע ק"ש יגמור, כיון דהא דאונן לא יקרא את שמע אינו אלא מדרבנן, [וכנראה כונתו כמש"כ לעיל דמדאוריתא הכל לפי הענין, וסתמא דמילתא יכול לקרא, הלכך אין כאן פטור אלא מדרבנן], ובשע"ת או"ח סי' ע"א סק"ו הביא חולקין בזה עיי"ש, וצ"ע.

9 בשבו"י שהובא בפ"ת שם איירי לענין תפילה וקריאת שמע, וכתב טעמא כיון דאין איסור לאונן לעשות מצוות אלא מדרבנן, וכ"כ החזו"א כמבואר בהערה לעיל, וע"ש דיש גוונא דהוא מדאורייתא, ויל"ע להחזו"א אם ה"נ ס"ל בתפילה דיפסיק, ואף די"ל ק"ו דאם ק"ש דאורייתא מפסיק כ"ש תפילה דרבנן, מ"מ בתפילה יש לדון משום ברכות שבירך כבר, וצ"ע.

10 אפשר דמש"כ החזו"א דמפסיק באמצע ק"ש דלא כמש"כ השבו"י, משום דס"ל לחזו"א דאונן פטור מה"ת מק"ש (באין לו מתעסקין אחרים, כמש"כ לעיל), והשבו"י ס"ל דפטורו מדרבנן ולכך ס"ל דימשיך כיון שהוא כבר באמצע.

11 ומשום דלית לן טעמא דמשום כבודו, אלא טעמא, משום דטרוד במצות קבורה. (חזו"א שם)

12 זהו לענין קיום מצוות דשרי בשאר הבית חוץ לד"א אבל לאכול אסור בכל אותו החדר שהמת בו אפי' חוץ לד"א כמבואר ביו"ד.

13 יעוי' משנ"ב סי' מ"ה ס"ק ב' דהעט"ז כתב דכל אותו החדר שהמת מונח בו חשיב כד"א, ומגן גיבורים חולק עליו דאינו תופס אלא ד"א. והחזו"א נקט כדעת המגן גיבורים. ושמעתי מהגרי"מ רוטנברג שליט"א שהחזו"א הורה שיאמרו תהילים מחוץ לחדר שהמת בו, ולהמבואר בספר צ"ל שאם היו אומרים תהילים בחדר שהמת בו הי' כבר תוך ד"א למת ולכן הורה שיאמרו חוץ לחדר וכדלקמן.

14 וכן יש להוכיח מההיא דברכות י"ח א' גבי משמר את המת בספינה דאמרינן מניחו בזוית זו ומתפללין בזוית אחרת.

- יא. חיוב הכוונה בק"ש¹⁶, יתכן שהוא בכל אדם לפי דרגתו ומעלתו¹⁷. (דינים והנהגות פ"ד י"א)
- יב. הקורא ק"ש ועובר חכם לפניו צריך לקום¹⁸ אפי' באמצע פסוק ראשון. (אגרות דרך אמונה)
- יג. נראה שחצי עבד חצי בן חורין יכול להוציא את עצמו¹⁹ בק"ש²⁰, שהרי יוצא בקריאה²¹, ולא בשמיעה, ולכך לא דמי לשופר שאפי' את עצמו אינו מוציא בתקיעתו²². (סי' כ"ט סק"ד)

15 ודלא כמו שהעידו בשמו שאמר שלא יאמרו תהילים בכל החדר שהמת בו. וצ"ל שבאותו חדר לא הי' מקום להרחיק ד"א כדמצוי בבתים שאין החדרים גדולים כ"כ, ולכך אמר שיאמרו תהילים רק חוץ לחדר.

16 והעיר שם בדינים והנהגות דאין ידוע אם הי' המדובר על כל פסוק ראשון או רק על אחד.

17 אמר זה ליישב מ"ט פטרו חתן מקריאת שמע ולא חייבוהו לקרות לכל הפחות בחוסר כוונה כפי שאנו קוראים וע"ז אמר שהחיוב הוא בכל אחד לפי דרגתו ולכך לא חייבוהו לקרוא בכוונה כל דהו.

18 כמדו' שכ"כ בלקט יושר דצריך לעמוד שאין הקימה מבטלת מצות הקריאה. ויעוי' רמ"א סי' ל"ח סוס"ח דעוסק במצוה פטור אבל אם יכול לעשות שתיהן כאחת בלא טורח יעשה שתיהן. ועי' ירו' בכורים פ"ג ה"ג ועי' בשלמת חיים השלם סי' ס"א. והגרד"ל שליט"א הסתפק בזה אם היושב בק"ש חייב לעמוד בפני זקן דהעוסק במצוה פטור וכו', ולקמאי דרק בביטול זאת תפטר זאת לכ' אין כאן ביטול דיעמד ויקרא, ומיהו בק"ש של שחרית הרי א"א לעמד ולקרא דעביד כב"ש, ומיהו הכא עומד מפני ענין זולת, וכמדו' שהאחרונים החמירו גם בסיבה זולת דאסור לעמד ולקרא, ומיהו הכא דמינכרא מילתא שמא מודו דל"ש, וכ"ת דאף אי יאסר הא לא הוי אלא איסורא דרבנן, הא בורכא דמ"מ לא יקרא בפעל ובודאי שנפטר וז"פ. ויל"ע בוהי' אם שמע דהויא דרבנן וצ"ע בגדר העוסק במצוה דרבנן פטור מן המצוה דאורייתא ול"ע. וצ"ע בעוסק בפסוקי דזמרה לשיטות אחרות וכן בתחנונים שלאחר התפילה ונר' דבאחר התפילה ודאי דלא מיפטר ובברכות ק"ש תליא בדלעיל ובפסוקי דזמרה הא הוה מדינא רק אשרי ותו לא דהרי מדלג ומיהו אין ראי' ודו"ק לעצם ענין פסוקי דזמרה הוה דינא דגמרא לענין ישיבה המוזכר בירו' וכמו שכתבו בזה האחרונים. - מצות ק"ש ודאי דאמרינן שם העוסק וכו' אף כי לענין לימוד גדרה אחר, ודו"ק ול"ע.

19 החזו"א נקט לכאול' בפשיטות דחצי עבד חצי בן חורין חייב בק"ש, והנידון הוא רק אם יוצא בעצמו או שצריך לצאת מאחר. והנה במנ"ח מצוה ת"כ בקומץ המנחה הביא דדעת הירושלמי דחצי עבד חצי ב"ח פטור מק"ש, וכתב שם דלדעת הבבלי חייב בק"ש, יעו"ש. (וע"ש שהקשה המנ"ח אמאי צריך קרא לפטור עבד מק"ש תיפו"ל דהוי מ"ע שהזמן גרמא, ואמר הגרד"ל שליט"א די"ל נפ"מ בחציו עבד וחציו ב"ח דא"י לצאת בעצמו וכמשנת"ל במנ"ח מ"מ מטעמא דהזמן גרמא אינו אלא אנוס שא"י חצי צד ב"ח לקרוא כיון דלא אתי צד עבדות ומפיק לי' (ולהגר"א גם שומע כעונה א"א דל"מ בק"ש, ויש חולקים) וכיון שאי"ז פטור אלא אנוס ה"ה מחויב להוציא עצמו מאונסו אם יכול וכגון לשלם לאדון שישחררנו כדי שיוכל לקיים מצות ק"ש (ולהוציא בזה עד חומש כדן כל מ"ע) משא"כ לטעמא דיצא זה שיש לו שתי אדונים הרי"ז פטור מהמצוה ואינו מחויב להשתדל ולחייב עצמו בה).

20 ועיי"ש בחזו"א דלמ"ד צריך להשמיע לאזניו, נראה דצריך לשמוע מפי אחר דאז הוי קריאה שלמה ושמיעה בתערובת, אבל כששומע מפי עצמו הוי הקריאה בתערובות והוא שמע קריאה קטועה ולא יצא, [לכאורה ז"א די"ל דא"צ שמיעת אוזן של בר חיובא, אלא שמיעת האוזן מתקנת הדיבור, ולתקנת זו מהני גם שמיעת אוזן של חצי העבדות, ואפשר

יד. הקורא קריאת שמע בחלומו²³ לאו כלום הוא²⁴. (סי' כ"ט סק"ח)

טו. ברכת אשר יצר אחר המפיל, אין להפסיק ולא יברך²⁵.

שא"צ אלא קול הראוי לשמיעה וצ"ע בסוגיא, אמנם א"כ מה אכפת לן בחרש, ומה לי ראוי לשמיעת אזנו ומה לי ראוי לאוזן חבירו].

²¹ ובמצוות של אכילה שעבדים פטורים כגון אכילת פסח, יעוי' בחזו"א אהע"ז סי' קמ"ז סק"ה בד"ה ל"ח א' דחציו עבד חציו בן חורין אינו חייב על אכילת תרומה משום חצי צד בן חורין באכילת כזית, ורק אם יאכל ב' זיתים יהי' חייב, והעירו דלפי"ז חצי עבד חצי בן חורין צריך לאכול ב' כזיתים כדי לצאת ידי מצה כיון דכל כזית שאוכל מתחלק חציו לבן חורין וחציו לחצי צד עבדות שלו. וכן לענין חיוב ברכה מ"ז יהי' צריך לאכול ב' כזיתים.

22 יעוי' באבני נזר או"ח ח"ב סי' תמ"ב דכ"כ דחציו עבד יוצא בעצמו בכל המצוות, וכתב שם שזהו דלא כהאבני מילואים בסי' מ"ד סק"ג.

23 ואם קראה מתנמם יצא חוץ מבפסוק ראשון דבעי כוונה.

24 לכאול' לאו דוקא בק"ש קאמר דבעי כוונה לעיכובא ול"ש בחלום כוונה דהוי כמתעסק, אלא ה"ה שאר ברכות בחלום לאו כלום הוא וחוזר ומברך דלא חשיב אמירה כה"ג. ומסתברא דגרע נמי מהרהור ולא מהני אף למ"ד הרהור כדיבור דמי.

²⁵ וכתב החו"ב בברכות דמסתברא לקולא, [והוא ממש"כ הכל בו [והועתק שם ברמ"א] שנהגו כל ישראל שאין אוכלין ושותין ואין מדברין אחר ק"ש שאומרים על מטתן כו', אע"ג דס"ל דהמפיל קודם ק"ש, נראה דס"ל דהמפיל היא ברכה על מנהגו של עולם ואינה ברכה על השינה כמברך על אוכלין או מצוה, דא"כ מה שייך מנהג הרי פשיטא דאסור להפסיק בין ברכה למעשה, וגם ראוי שהפסק יחייב לחזור ולברך, וכבר הזכיר כן הא"ר בטעם דלא חיישינן שמא לא ירדם, ואף שהברכה בלשון יחיד על עיני ועל עפעפי, מ"מ על מנהגו של עולם בכללותו היא, ואינה מתיחסת על שינה של לילה זו, ובבהגר"א סימן תל"ב כתב דגם אם לא ישן אין ברכת המפיל לבטלה, ומיהו מהא דמדמה לה לברכת על ביעור חמץ משמע שזו ברכה על השינה, וצ"ע, וכן הרמ"א סמך השתיקה על קרא דודומו סלה כמ"ש הכ"ב, ומבואר דלאו מדין הפסק בין הברכה למעשה, דהא גם הרמ"א ס"ל דק"ש בתר המפיל, ובמ"ב שם סק"ד משמע דנקט דהמפיל כברכה על השינה, ובאמת דגם מעיקר הדבר דלכו"ע אומרים פסוקי דרחמי אחר המפיל נמי משמע שאין זו ברכה על השינה, דאם זו ברכה על השינה הי' ראוי להקדים פסוקי דשמירה קודם הברכה, דאף אם אינם הפסק מ"מ אין לקבוע כן לכתחלה], אבל בשם מרן זללה"ה שמענו שלא להפסיק, וצ"ע.